

אם כי מפורש בחז"ל שישראל אצ"פ שחטא ישראל פוא, את פזכויות של יפודי - במיוחד בעניינים שבין אדם לחבירו - נתנת ליתור צ"י פשעכת צול תורה ומלוות - בעל עבירה שלטן אשה תשובה י"א מכלל אחיך, מומר לתאבון דדבר אחר י"א מכלל אחיך ואחיק, ומומר לפכאים לעבירה אחת או לתאבון שלטן, אבדוה זרה או לכד שאר פמלוות י"א מכלל רעך ופוא מן פמורידין.

אלכא - שבכל אחד מוסגי פעבירה פשוללים מ'פודי את פתואור אחיך, עמיתך ורעך פ'יפ תנאי אחד ברור - שפעבירה בולצפ במצידי, יפודי פעובר עבירה שלטן בידעין פוא בכלל אחיך, עמיתך ורעך, מקורו של פיסוד פעבד עבירה י"א מכלל אחיך פ'יפ מ'א שחוייב מלקות - ופרי אין מלקות לשלט.

פראמ"ס פוסקי תנאי עכפ פחוסא י"א מכלל אחיך -

1 רמב"ם פרק י"ג ר"ח ושמירת הפנש הע' י"ד, ...מרשעו'

לפי פראמ"ס אסור לשנאותו אלכא אם פתרה בו ולכא חזר בו - תנאי שלטן מליין במ"א וברבינו יונה

2 חפ"י חיים כעל ד' דפ"ר באור מים חיים ס"ק י"ד, ודע...

במ"א מדובר במ' שנכשל בדבר ארוף, ופבין רבינו יונה מזה שלטן י"א מכלל אחיך אלכא באיסור פידוע לפמון עם כאיסור, אכל בחטא שאולל פמון פחות ידוע-אולי מסתכלים עליו ככא מדת חסידות - לכא י"א מכלל אחיך, מפני שלטן ברור שחטא במצידי.

על פי דין, עס מ' שידע שפוא אסור אכל אינו מודע לחומר פאיסור נקרא שולט -

3 רמב"ם פרק ב' שגלות העלכפ ב', ...חטאת'

אפילו אם פ'יפ ברור לו שפדבר אסור מדאורייתא אכל לכא ידע שחייבים עליו כרת פרי פוא שולט ומביא קרבן חטאת.

עזולפ מזה מליין בדברי פחפ"י חיים -

4 חפ"י חיים כעל י' דפ"ר באור מים חיים ס"ק ע', ופנפ...

פפרי בעבירות שבין אדם לחבירו, בדרכ כעל ליעיותיו פאעפול לחשוב שפריק אתו ולכא י"א מכלל עמיתך אלכא אם יתברר שפוא יודע שמעשיו אסורים ובכל זאת פרק מעליו אול אותו איסור.

בפעפות מיימוניות בפעכות דעות מקל יותר -

5 רמב"ם פרק ו' דעות העלכפ ע', ופעפות מיימוניות אות א'

לפי פעפות מיימוניות אסור לשנא את בעל פעבירה קודם תוכחה בכל אופן (זה שפבין מפמ"א בפסחים שבעל פעבירה י"א מכלל רעך - לכא כק פ'א שיטת פראמ"ם וכמו שראינו בפירוש פמשניות).

6 חזון איש י"ד סי' ב' ס"ק כ"ח, ופעפע"א... כאונסיס'

פחזון איש פסק בפעפע"א שלטן נעשה מומר עדי שיוכיחו אותו וידחה את פתוכחה, ופב'א מספר אחבת חסדי לפח"ח ז"ל בשם תשובות מפרי"ם לובלין שבפע"ז אין מ' שידע לפוכיח כראוי וממילא אין על פעבריינים דין מומרים - ואולי שפראשונים דברו על מ' שעבר עבירה אחת סובר פחזון איש שכן פדין לענן אברין לכד פמלוות.

פמליאות של שולט לכד פמלוות כולן מליין בסוליא בשבת פעוסקת בכללי חויבי קרבן חטאת -

7 שבת דף ס"ז ע"ב במשנה, כעל עזול... על כע שבת ושבת'

פשובח עיקר שבת ועשה מלכות פרהב בשבתות פרהב - אין כאן אלכא ששעה אחת, אכל פידוע עיקר שבת אלכא ששעה באיזה יום פוא שבת חייב חטאת לכד שבת בפרידי.

8 מ"א פ' ס"ח ע"א, רב ושמואל דאמרי תרוייהו... שבת ושבת'

פעמ"א פב'א פבינו שאם ידע פעם מפ' שבת ואח"כ שכת חייב חטאת אכל שבת ושבת, פעמ"א חזרה בפ מפ"א וממילא עס מ' שפעם ידע מפ' שבת ואח"כ שכת אינו חייב אלכא חטאת אחת לכד פשבתות שחידל - ופוא נכלל ברישא דמתנתן - וממילא דברי רב ושמואל עדיין טענים ביאור -

9 ע"ב ע"ב, אלכא מתניתין... פאורי, ורש"י ד"פ פאור'

לרב ושמואל תינוק שנשבה נקרא שולט, לרי יוחנן ור"ע אונס.

10 רמב"ם פרק ב' שגלות העלכפ ו'

פראמ"ם פסק כרב ושמואל שפתינוק שנשבה פוא שולט וחייב חטאת לכד סוג עבירה שאבר (שזדון בכרת).

ופנה, בענין פלגאופ ברבית קי"ל שני שי"א מכל"ל, אחי"ק' מותר ל'פלוותו ברבית - שפחיו ל'פחזיר רבית פוא מ'וחי אחי"ק עמק', ודע פראשונ'ם ל'גבי מי שאביו פ'חיר דתו ומחילא דא קב"ל חיעק י'פודי - פ'אס מותר ל'פלוותו ברבית -

11 נמוקי יוסף בבא מ'יעא פרק ה' (בר"ף מ"ב ע"ב), וא"ת תינוח מומר...מן פ'חורידין פ'וא'

ש'את פ'נמוקי' פ'יא ש'גה ש'נתגדל בביתו של עכו"ם ומותרת אב"ל רא"ב י'פודים שומרי תו"מ דא נחשב כתינוק שנשבה - ודוקא תינוק שנשבה ל'בין פ'עכו"ם ש'מנ של"א רא"ב י'פודים שומרי מ'לוות נחשב ל'שג"ע.

12 פ'ירוש פ'משניות ל'פ'רמב"ם חולין פרק א' משנה ב' מ'פדורת קאפח, ודע... שביארו'

פ'רמב"ם כ'נרא"ב חולק על פ'נמוקי' וסובר ש'אם ג'דלו"ו על ש'טותיפ"ם פ'רי פ'וא כתינוק שנשבה אע"פ ש'אח"כ רא"ב י'פודים שומרי מ'לוות.

13 שו"ע יו"ד סי' קנ"ט סעיף ג', פ'קראים... ורמ"א

פ'שו"ע פסק כ'חו פ'רמב"ם ל'גבי פ'קראים, ופוסק פ'רמ"א ש'בן פ'ומר ע"כ אסור ל'פלוותו ברבית פ'וא"ל ופ'לכ"כ כ'רמב"ם ול"א כ'נמוקי'.

14 ע"ק פ"ק ו'

פ'ש"ך ד"א מ'לא את ד'ברי פ'רמב"ם פ'פירוש פ'משניות - וב'אמת אין פ'דברים מופיעים בפ'פ"מ פ'מודפס ב"ש"ס ש'תורג"ם ע"י ר' י'פודה אבן תבון, ומסתמא פ'י"ל ל'פני ר'ב"י כתב יד פ'רמב"ם ב'צרבת פ'תוא"ס ל'תרמ"ח של פ'קא"ח - (וב'פ'רות מ'תרג"ם כותב שק"ע ז"ל פוסק פ'רמב"ם בכתב ידו ל'ע"ת ז'קנתו) ול'מ'ש"פ. פ'בי"א פ'ש"ך כ'נה ש'טבות ש'פ'חמירו בענין פ'קראים ש'כ'נרא"ב ד"א קיי"מ אפילו את פ'מ'לוות ש'הם בע'למ"ס מ'אח"כ פ'הן. ב'נ'ע ל'פודי בן ז'מנעו ש'אין שומרי תו"מ מחוסר י'דיע"ה - א"ל ש'רוא"ב י'פודים י'ראוי ש'מי"ם - ל'פי פ'שו"ע ד"ע כ'ש'רוא"ל מ'ור וסור ל'פלוותו ברבית ואולי ג"ם פ'ש"ך י'ודה ל'פ'כר'ת פ'שו"ע כ'גד פ'נמוקי'.

ופנה, ב'ענין ל'גב ש'מ'עשי ע'בירה ע'לו"ם ל'שלו"ם מ'פודי מ'כ'ויתו כ'פודי פ'רי מפורש ב'מ"א וברמב"ם ש'ע"ס בע"ל ד'עות כ'זבות - ש'נקרא אפיקורס - י"ל מכל"ל רע"ב - ופ'רמב"ם פ'פירוש פ'משניות פ'גדיר את פ'אפיקורס כ'מי ש'אין מ'אח"כ ב"י"ע פ'עיקרים ש'מנה. בענין פ'חסרון ב'דעות ד"א ברור א"ס יש ל'חלק ב'ין פ'שג"ע ל'מ'זיד - וכ'נרא"ב פ'רמב"ם ופ'ראב"ד נ'חלקים ב'דבר -

15 רמב"ם פרק ג' תשובה פ'לכ"ה ז',...ובע"ל תמונה, ופ'שג"ע פ'ראב"ד

ל'פי פ'רמב"ם מ'י ש'מ'אח"כ ש'ד' פ'וא בע"ל ג"ל נ'ננה ב'ין פ'מי"ם, ופ'ראב"ד א'ען ש'א"ס מ'ש'פו קורא ב'חוש אי"ב ש'ד' פ'וי"א את ב'ני י'שרא"ל מ'מ'רים ב'יד ח'זק"ה וב'זרוע נ'טו"ה, וש'ע"י ד' ע"ל אר"ל י'שרא"ל מ'ראשית ש'נה וצד אחרית ש'נה - וכ'וי"א ב'אלו - וב'תמימות מ'אח"כ ש'יש ל'די' יד, ז'רוע וצ'ינ"ם כ'חו אל"ל ש'יש ע"ל - פ'א"ס אפ'שר ל'ומר ש'פ'וא מ'ין ו'אין לו ח'לק ל'עולם פ'באי?

פ'סבר ב'דברי פ'רמב"ם ב'ש"ר ח'יים מ'ב'ריסק מובא בספר קובץ מ'אמרים ל'תלמידו ר' אלחנן וסרמן פ'י"ד -

16 קובץ מ'אמרים מ'אח"כ ש'יבש ב'דעות... ח"י"ב מ'יתפ'

ל'פי ר' ח'יים סובר פ'רמב"ם ש'אין פ'ש"ס אפיקורס מורה על א'שנת פ'כופר ל'ומר ש'כפר מ'חמת ר'שעות, אל"א תואר מ'מי ש'חסר לו פ'אמונה א'שר בע'עדי"ה אין לו ק'שר ע"ס כ'ל"ל י'שרא"ל.

ר' אלחנן מקשה על ר' חיים -

17 פ"ק, אב"ל קשה... ע"ס ב'חסרון מ'אח"כ

ר' אלחנן מקשה ש'לדברי ר' חיים ש'פ'רמב"ם סובר ש'מי ש'אין לו מ'אמונה פ'וא אפיקורס אפילו א"ס אין אי"נ א'ש"ס כ'כפירתו - ל'מה אין פ'תינוק כ'ל"ל פ'אפיקורסים, וכן פ'תינוק שנשבה ל'בין פ'עכו"ם ב'מ"א ח"י"ב ח'סאות ו'אין לו דין מ'ין ומ'מר ?

18 פ"ק... ע"ל פ'דעת'

ר' אלחנן מ'ד ש'ס אפיקורס מורה על א'שנה - וסובר פ'רמב"ם ש'אין פ'שכ"ל פ'ישר י'כ"ל ל'סבו"ל ש'ד' י'פ"ה בע"ל ג"ל, וכ"ל מ'י ש'יש מ'וח ב'קדקדו מ'ב'ין ש'אין פ'כוונה ב'פסוקים וב'א'ד'ה כ'פ'ש"ן וש'פ'כ"ל כ'תוב על ד'ר"כ מ'ש"ל ב'ל'בד, ול'כן מ'י מ'אח"כ ב'ת'שמות פ'וא א'ש"ס ב'א'עותו ונקרא אפיקורס. ד"א כן פ'א'ע"ה ב'דברים ל'א פ'ש"טים, או פ'תינוק שנשבה ל'בין פ'ע"ים ש'הם ש'געים ב'אמת - אין ל'ה"ם דין אפיקורס.

וא"כ - ל'פי ר' אלחנן פ'שג"ע כ'כפירה אי"נ אפיקורס, וכן ב'אמת מפורש ב'רמב"ם פ'פירוש פ'משניות ש'ראי"נ, ע"ס ב'פ'לכות מ'אח"כ -

19 רמב"ם פרק ג' מ'אמרים פ'לכ"ה א' - ע'

ע"ס פ"ה כתב פ'רמב"ם ש'בני פ'קראים אי"נ אפיקורסים אל"א כ'אנסי"ם וראוי ל'פ'חזירם ב'תשובה.

פנשנפ לנמלק פריק פי' מלופ ולופ סול' פד' ב' ז"פ עז' כתב ולענן פקראים

N²⁰ פנשנפ לנמלק פריק פי' מלופ ולופ סול' פד' ב' ז"פ עז' כתב ולענן פקראים

יש גורסים ברמב"ם, ולדא ימפר אדם דפרעס - ומנא שפס אונג מקבלים תוכחה מורידיס אונתם - ולכאורפ ר"ד כח שפסביר פער"ח שבצ"ט אפיקורסים פס אלדא שפין מורידיס אונתם מיז אלדא מנסיס דקרבים תחלה, אבד פב"ו שפסק אסור דפלדוותם ברבית א"כ סובר שאינא אפיקורסים וכפסברו עד ר' אלחנן.

אלדא שלפי ר' אלחנן יולדא חידוש גדול דדינא - שפי שלדא קבל חינוך יפודי ופתחיה דלחנוד ולפאמין בכל, אבד אינען מוכן לשעת את אורח חיי בדלד פקושי - יולדא מכלדל תינוק שלשה ונשפ מואר לתאבון דכד פתורפ שפוב כאפיקורס ואין לו חלק לעולם פבא ויולדו לפי ר' חיים יולדא מכלדל מין ונשפ מואר.

¹ יך השונא שנאמר בתורה לא מאמות העולם הוא אלא מישראל והיאך יהיה לישראל שונא מישראל והכתוב אומר לא תשנא את אחיך בלבבך. אמרו חכמים כגון שראו לברו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר הרי זה מצוה לשונא עד שיעשה תשובה וישב מרשעו.

² דע, דמה שנקט הרמב"ם ז"ל "ההתרה בו ולא חזר", ולא נזכר דבר זה בגמרא דפסחים הנ"ל דהו, משום דהגמרא איירי, כגון: מעשה דטוביה שבה על ערה שהיא עבירה מפורסמת, ורבינו יונה איירי גם כן הכי כמו שכתב במאמר רי"ט דה, והרמב"ם רצה לכלול גם כן שאר עבירות שאינן מפורסמות, שהיא מותר לשונא אותו עבורן, לכן הוסיף שהתרה בו ולא חזר:

³ עבר עבירה וידע שהיא בלא תעשה אבל אינו יודע שהיא בלא תעשה ומביא חטאת. אבל אם ידע שהיא כרת ושנן בקרבן ולא ידע אם חייבין עליה קרבן אם לאו הרי זה מיד. ששנת קרבן אינה שגגה בעבירות אלו שהייבין עליהן כרת:

אדם לחבירו בכל מה שצייר רבינו יונה (במאמר רכא), בגזל ונוק ועצר וכושט הוא בא לכתחילה מצד סיבה אשר על ידה היצר הטעהו שמתור לעשות דבר זה לחבירו, אף שבאמת השכנגדו צדיק בריבו, אך על-כל-פנים מצא לו היצר מקום לפתותו שמתור לעשות לאיש ריבו כל דבר רצח. ולפעמים מפתהו היצר שמצוה גם כן יש בזה, ואם יראה בעצמו, שאיש אחר יעשה ככה העולה או הבושת ואונאת דברים לאיש אחר, כמו שהוא עושה לאיש זה, ירים קולו עליו לאמר שהוא עושק או מבייש לאדם מישראל בחינם. ואם כן אנו רואין בחוש, שרק היצר מעיר את עיניו לאמר שלאיש הנוכחי עליו לא צותה התורה כל האזהרות הלארין והעשין, לא תשנא וגו' ואהבת לרעך כמוך וכיוצא בזה, ואם כן איך נוציא לאומר מותר הזה מכלל "עמיתך", אם לא שהוא נראה לכל שאין באותו הדבר במה לטעות בשום אופן, רק החוטא הזה הוא גנב או גולן פשוט, אז יש לעיין הרבה בזה לעניין הוכחה וכיוצא בזה:

⁴ והנה כל זה כתבנו בענין שבין אדם למקום, אבל בענינים שבין אדם לחבירו, אף שהוא מתנהג בהן שלא כדרך כמה פעמים, מחוייבין אנו להוכיחו דאינו יוצא מכלל "עמיתך" על ידי זה. ורק לענין לשון-הרע החיר עליו רבינו יונה (במאמר רכא), ולא משום דאינו בכלל "עמיתך", רק משום "לקנא לאמת ולעזור לאשר אשם לו", אבל לענין הוכחה ולענין אהבת רעים ולכל שאר ענינים אשר אנו מצויין לאיש עמיתנו, מחוייבין אנו גם לו: וראה לדבר, דבענין בין אדם למקום התנה רבינו יונה (במאמר ר"ט) שכתב: "אשר כל שצר עמו יודעים שהיא עבירה". ונראה בעליל כונתו, דאי לאו הכי עדיין הוא בכלל "עמיתך". ודבר זה ידוע בבין

⁵ ג' ימצוה על כל אדם לארוך את כל אחד ואחד מישראל כנופו שנאמר ואהבת לרעך כמוך [ה]. לפיכך צריך לספר בשבחו ולחיים על מנתו כאשר הוא חם על מנתו עצמו ורצוה בכבוד עצמו. והמתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא:

[ה] ודיקא שהיא רעך בתורה ובמצות אבל אדם רשע שאינו מקבל תוכחה כנופו לשנאו שנאמר דעת ה' שנאת רע ומוטר הלא משנאך ה' אשנא וגו' (משלי פאדס). ע"כ:

⁶ ובהגה"מ פ"ו מהלכות דעות כתב דאין רשאין לשנאוהו אלא אחר שאינו מקבל תוכחה ונסוף ספר אהבת חסד כתב בשם הגר"י מולין דמורה לאכזב את הרשעים מה"ט והציא כן מתשובת מהר"ם לובלין כי אללנו הוא קדם תוכחה שאין לנו יודעין להוכיח, ודיינין לכו כאלוסיין

⁷ **כלל** *גדול אמרו בשבת יכל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא המאת ארת **יודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת**

⁸ רב ושמואל דאמרי תרוייהו מתניתין בתינוק שנשבה לבין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים אבל הכיר ולבסוף שבה חייב על כל שבת ושבת

⁹ אלא מתניתין כשהכיר ולבסוף שבת ודרב ושמואל נמי כהכיר ולבסוף שבה דמי והכי איתמר רב ושמואל דאמרי תרוייהו "אפילו תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים כהכיר ולבסוף שבת דמי ודייב ורבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו דוקא הכיר ולבסוף שבה אבל תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים פמור

פסוק - וקסבר רבי יוחנן ורבי יוחנן מוסיף אטם הוא ולא שנהה היא :

¹⁰ ן כל המחוייב חטאת קבועה על שננתו ועשה בשנה ונדע לו אחר שחטא אע"פ שלא היתה לו ידיעה בתחלה שזה חטא הוא הרי זה חייב חטאת. כיצד תינוק שנשבה לבין העכו"ם וגדל והוא אינו יודע מה הם ישראל ולא דתם ועשה מלאכה בשבת ואכל חלב ודם וכיוצא בהן. כשיודע לו שהוא ישראל ונצווה על כל אלו חייב להביא חטאת על כל עבירה ועבירה וכן כל כיוצא בזה :

¹¹ ומ"ס סינה מומר עלמו שכין שידע רבוטו ומתכוין למרוד בו כופר הוא אכל בן מומר כיון שנתגדל על דהיהם של עובדי כוכבים שנג הוא ואין מורדין לאו מילתא הוא דכי אמרינן הכי ה"מ בתיטק שגבה לבין העובדי כוכבי' שלא הכיר תורת ישראל מעולם אכל זה שטומד בין ישראל והלך ומדבק בחוקותיהם של עובדי כוכבים מן המורדין הוא.

¹² דע כי מסורת בידינו מאבותינו כפי שקבלהו קבוצה מפי קבוצה כי זמנינו זה זמן הגלות שאין בו דיני נפשות אינו אלא בישראל שעבר עברת מיתה, אבל המינים והצדוקים יהביתוסים לכל שינוי שיטתיים⁸¹ הרי כל מי שהתחיל אותה השטה תחלה⁸² ייהרג לכתחלה כדי שלא יטעה את ישראל ויקלקל את האמונה, וכבר נעשה מזה הלכה למעשה באנשים רבים בכל ארץ המערב. אבל אלו אשר נולדו בדעות אלה והצנכו על פיהן הרי הם כאנוסים חיינם דין תינוק שנשבה לבין הגוים שכל עברותיו שגגה כמו שבארו.

¹³ ו [ה] י הקראים אין להם דין מומרים ואסור להלוותם ברבית ואין צריך לומר (ו) (ז) שאסור ללוות מהם ברבית :

הגה וע"ל סימן קכ"ז וקכ"ד דין אלוסין . [ו] חינוך שמשנה לבין העובדי כוכבים ואינו יודע מתורה ישראל כלל דינו כקראים ואסור להלוות לו ברבית (כך משמע מ"י לדעה הרמב"ם) ז ולכן (ז) מומרה לעבודה כוכבים שיש לה בן מן העובד כוכבים חן שהבן הרי הוא כמוה ונקרא מומר (ז) אסור להלוות לו ברבית (מרדכי פ' החולן) דהוי כחינוך שמשנה לבין העובדי כוכבים :

¹⁴ ו הקראים כו' . ז"ל צ"י ולענין הקראים נ"ל דלהרמב"ם בפירוש מהניחין קמייחא דחולין דחשיב לכו כחינוך שמשנה בין העובדי כוכבים אסור להלוותם ברבית ואע"ג דמדברי כ"י נראה דמוחר להלוותן ברבית לא שבקינן דברי הרמב"ם המפורשין בשביל דברי הג"י עכ"ל ואני בעניותי * עיינתי בדברי הרמב"ם שם ולא מלאתי שום משמעות אדרבה כתב להיפך ובמומר למדו הפוסקים דמוחר להלוותן ברבית וא"כ ה"ה הקראים וכ"כ מהרש"ל דקראים דינם כמומר ומוחר להלוותן ברבית ומביאו הדרישה וכן משמע קלה בחשבת ר"א ו' חיים ר"ם קי"ג דקראים דינם כישראל מומר ועיין בחשבת רבינו שמשון שהביא המבי"ט ח"ב סי' ל"ח כו' וכן בחשבת רבי זללאל סי' ג' וגם כתב שם שהקראים שבזמן הרמב"ם היו בהם כמה מעלות טובות משא"כ עכשיו:

¹⁵ ו חמשה ון הנקראים [סי' מינים] . האומר שאין

השנת הראב"ד

"האומר שיש לו רבין אחר אלא שהיה נון וכלל פניה . ז"ל ולמה קראו לה פין וכלל גדלים וחזית פניה כלל כו' המעשה לוי חס ערלו מקראים ויחד משה ערלו דברי האנדרט הסבכות לפי שרשום:

שם אלוה ואין לעולם מנהיג . והאומר שיש שם מנהיג אבל דן שנים או יותר . "האומר שיש שם רבין אחד אבל שהוא טף ובעל תמינה .

¹⁶ א. דעת הרמב"ם דהמאמין בהגשמה הוא מין. והראב"ד כתב שגדולים וטובים טעו בזה מפני האגדות המשבשות הדעות. ושמעתו בשם כ' מו"ר הגר"ח הלוי זצ"ל מבריסק בדעת הרמב"ם, כי בכפירה לא שייך שוגג. דהא מ"מ אינו מאמין וא"א להיות בכלל ישראל בלא אמונה. ואומרים משמו בזה"ל "דער וואס איז נעביך אאפיקורוס איז אויך אאפיקורוס" ולכאורה דבריו מוכרחין שהרי כל הכופרין וכל עובדי ע"ז הם מוטעין. ואין לך מוטעה יותר מהמקריב בנו למולך והוא חייב מיתה.

17 אבל קשה דהא תינוק המוטל בעריסה ג"כ אין לו אמונה ומ"מ הוא בכלל ישראל ותינוק שנשבה לבין העכו"ם מביא קרבן על שגגתו ואין דינו כמומר (שבת ס"ט). ומוכח דאנוס רחמנא פטרי' גם בהסרון אמונה?

18 וי"ל לפי המבואר למעלה כי יסודי האמונה מוכרחין ודעת האדם מצד עצמה לא תתן מקום לכפירה ורק רצון האדם לפריקת עול מטה את שכלו לטעות בדברים פשוטים ומוכרחים וע"כ שגגתו עולה זדון. אבל האומר מותר לעבוד ע"ז הוא שוגג ופטור ממיתה כיון שסבור שעושה ברשות התורה, ואפשר שזו היא כונת הראב"ד "מפני האגדות המשבשות הדעות" היינו שטעותן אינה מדעת עצמן, אלא מפני שמבטלין דעתן לדעת האגדות וזהו בכלל אומר מותר, דחשוב שגגה גם בכפירה. ותתישב בזה מה שמקשין מהא דאמר ר' הלל אין משית לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה, ואיך אפשר לומר, שר' הלל יצא מכלל ישראל ח"ו, שהרי כפר באחד מעיקרי הדת? ולפי המבואר גיחא, שר' הלל אמר כן מפני שטעה בהבנת הכתובים והוי כאומר מותר ודינו כשוגג, ומשו"ה קאמר רב יוסף התם שרא ליה מריה לר' הלל. ודעת הרמב"ם כי הטעות בענין הגשמה באה מדעת עצמן ולא מפני האגדות, כי אילו היתה דעתן צלולה לא היו האגדות מטעות אותם והיו מוצאין דרך לישב דברי האגדות שלא יהיו נגד הדעת.

19 א"כ ש"מ שאינו מודה בתורה שבעל פה אינו זקן ממרא האמור בתורה. אלא הרי זה בכלל האפיקורסין: כ מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבעל פה הרי הוא כשאר כל האפיקורסין והאומרים אין תורה מן השמים והמסרין והמזמירין. שכל אלו אינם בכלל ישראל: ג כמה דברים אמורים באיש שכפר בתורה שבעל פה במחשבתו ובדברים שנראו לו. והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצדוק ובייתום וכן כל התועים אחריו. אבל בני התועים האלה ובני בניהם שהחיו אותם אבותם ונולדו בין הקראים ונדלו אותם על דעתם. הרי הוא כתינוק שנשבה בניהם ונולדו ואינו רזי לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס ואע"פ ששמע אח"כ [שהוא יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על מעותם] כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שמעו. לפיכך ראוי להחזיר בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה:

20 עורר כספ ז'מנין בקראים ר"ל דלכרמכ"ס נ"י מהני' קמייפא דחולין דמשיב לנו כתינוק שנשבה כן סעו"ס אין להם דין מומרים ואסור להלוותם מדינת ע"כ חס חייב סכרי מדגרי רביט סס כרלס טיש לכס דין אפיקורסין נגזרים ומוחר לכנן כיום כנאן סגלום חמ"ס סלון כו ד"ל אפר ע"כ ר"ל שטעות הוא שגגה בכפירה ועיקר ראיית מנן הוא מפני' כנינו נס"ג. מסלמת ממרים ז"ל חנל בני כתינוק האלס וכני כניסס סהדוטו איהס חנוסה ונולדו בין בקראים תגלו אופס על דעתם כרי כול כתינוק שנשבה כניסס ונדעוהו כ" כן הנו באחורו כ"יחודים נדרכי אבותם בקראים טעם לפיכך ראוי להחזירם נכסוהו ולמשכן נככיו טעם עד שיחזרו לאיתן ספורט ע"כ כרי כנינוהו דכתינוק לנו דין כתינוק שנשבה לבין סעו"ס ואסור לסרגן וס"ס כנסכת חולין מיידי כניסלל סעסס קרלי דוסיח דדוק ונייטום דלו ודלי מחר להוינו. ודע שכרסום סרעכ"ס עם סגדל עוו סייס כלשנו ולא ימחר חוס לכרנן דאשטע דלס לא כנו (החוד לאיתן סכורס דלו מחר לכרנן וכ"כ ספסי' סתכלטי חל" ס"י ל"ו וכרנ"ו כונלו דכניו כנסוכס סה"כ כנללל סמון כ" ולכ"ו אלו דכרי כניס דנסס' סולין כנסטן דספס מיידי כנלל רלו למחר לאיתן סכורס וספסי' מוסר לכרנן ולכ"ו מוסר להלוותן כניסס וכ"ס ככרלי' כנסוכוהו סמון י"כ: